

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Ἀριστοτέλης, Ἠθικὰ Νικομάχεια, Β6.4-8, 1106a26-b7 & Β6.16, 1106b36-1107a6

A1.

α.

1-Α: Ἐν παντί δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῶ ἔστι λαβεῖν τὸ μὲν πλεῖον τὸ δ' ἔλαττον τὸ δ' ἴσον, καὶ ταῦτα ἢ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἢ πρὸς ἡμᾶς [...].

2-Σ: οὐ γὰρ εἴ τῳ δέκα μναῖ φαγεῖν πολὺ δύο δὲ ὀλίγον, ὁ ἀλείπτῃς ἕξ μναῖς προστάξει· ἔστι γὰρ ἴσως καὶ τοῦτο πολὺ τῶ ληψομένῳ ἢ ὀλίγον· Μίλωνι μὲν γὰρ ὀλίγον, τῶ δὲ ἀρχομένῳ τῶν γυμνασίων πολὺ. Ὅμοίως ἐπὶ δρόμου καὶ πάλης.

3-Σ: Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἐν μεσότητι οὔσα τῇ πρὸς ἡμᾶς...

β. Ολοκληρώνοντας τον ορισμό της αρετής, ο Αριστοτέλης προσδιορίζει και τον χαρακτήρα της έννοιας που είναι αντίθετη από την αρετή, της κακίας. Η αρετή είναι μεσότητα ανάμεσα σε δύο κακίες που προσδιορίζονται από την υπερβολή και την έλλειψη σε σύγκριση με το δέον στα πάθη(: συναισθήματα) και τις πράξεις.

B1.

προαίρεσις: Η λέξη *προαίρεσις* (έλλογη προτίμηση) δεν δηλώνει μια άλογη και αδικαιολόγητη επιθυμία. Είναι δομικά συνδεμένη με τη διανοητική ικανότητα του ανθρώπου, τη σκέψη και την κρίση του. Αποτελεί επιλογή ανάμεσα στο καλό και το κακό και επιδίωξη του ενός ή του άλλου. Στο πλαίσιο της ηθικής διδασκαλίας του Αριστοτέλη ανατίθεται καθοριστικός ρόλος στην *προαίρεση*. Ο λόγος είναι ότι αποτελεί ελεύθερη και συνειδητή επιλογή του ενός ή του άλλου τρόπου ζωής, επιλογή που οδηγεί σε συγκεκριμένες αποφάσεις σε κάθε μία επιμέρους περίπτωση. Δίκαιος δεν είναι αυτός που τυχαίνει να κάνει κάποιες δίκαιες πράξεις, αλλά αυτός που συνειδητά επέλεξε τη δικαιοσύνη ως στάση ζωής και ακολουθεί στις επιμέρους επιλογές του την αντίστοιχη σταθερή πορεία. Σύμφωνα με τον φιλόσοφο, η αρετή είναι *ἕξις προαιρετικὴ*, είναι, δηλαδή, η ελεύθερη και έλλογη εκλογή και βούληση, απαραίτητες προϋποθέσεις για να κάνει ο άνθρωπος σωστή επιλογή ενεργειών και να φτάσει στο μέτρο αποφεύγοντας τις ακρότητες, δηλαδή την υπερβολή και την έλλειψη. Την ευθύνη, λοιπόν, για την κατάκτηση της ηθικής αρετής την έχει ο ίδιος ο άνθρωπος. Αν ο δρόμος προς την αρετή δεν ήταν αποτέλεσμα ελεύθερης βούλησης, αλλά καταναγκασμού, τότε η αρετή δεν θα είχε καμία αξία για τον άνθρωπο. Η «προαίρεσις» αποτελεί, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, τον έναν από τους τρεις

αναγκαίους όρους για την ύπαρξη της αρετής. (Οι άλλοι δύο όροι είναι: ο άνθρωπος να έχει συνείδηση της πράξης του και να την πραγματοποιεί με σιγουριά και σταθερότητα).

φρόνιμος: Ο άνθρωπος που διαθέτει φρόνηση αποτελεί συμβολικό ή και ένσαρκο ηθικό πρότυπο μέσα στην κοινωνία και με τις τεκμηριωμένες επιλογές του γίνεται ο γνώμονας της ηθικής-πολιτικής αρετής. Το κοινωνικό πρότυπο του φρονίμου είναι, επίσης, ένα σχετικά αντικειμενικό δεδομένο που μετριάζει τον προσωπικό-υποκειμενικό χαρακτήρα της αριστοτελικής ηθικής. Η φρόνηση συνδέεται με τον λόγο και αν υπάρχει αυτή, υπάρχουν συγκεντρωμένες στον άνθρωπο και όλες οι άλλες αρετές. Ο φρόνιμος άνθρωπος είναι αυτός που θα καθορίσει με τη λογική του το «δέον», τις σωστές ενέργειες που πρέπει να ακολουθούνται μέσα στην κοινωνία. Το περιεχόμενο, όμως, της έννοιας «φρόνιμος» και «δέον» δεν μπορεί να καθοριστεί με σαφήνεια. Στον αντικειμενικό προσδιορισμό τους παίζει ρόλο τόσο η ανθρώπινη λογική όσο και η εποχή, η κοινωνία, τα πρότυπα των ανθρώπων, στοιχεία τα οποία συνεχώς μεταβάλλονται. [363 λέξεις].

B2. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ *Πυθαγορικά Έπη, 25-39*

Στις παραινέσεις του Πυθαγόρα κυριαρχούν κριτήρια επιλογών και στάσεων ζωής που προτείνει με στόχο την πνευματική ωρίμανση. Για να προβεί κάποιος σε μια ενέργεια πρέπει πρώτα να έχει πειστεί πως αυτή είναι ωφέλιμη για τον ίδιο. Προτρέπει να προηγείται η σκέψη και η εκτίμηση των δεδομένων πριν από κάθε πράξη για να μην φανεί ο άνθρωπος άφρων και γελοίος. Συμβουλεύει, μάλιστα, να μην κάνουμε όσα δεν γνωρίζουμε, καθώς για να ζήσουμε ευχάριστα πρέπει να διδασκόμαστε όσα χρειάζεται. Κριτήριο της ορθής στάσης ζωής προβάλλεται, εξάλλου, η υγεία του σώματος με κατάλληλη άσκηση και διατροφή, πάντα με μέτρο. Επισημαίνεται ότι ως μέτρο εννοείται αυτό που δεν καταπονεί τον άνθρωπο. Ο Πυθαγόρας συστήνει έναν καθαρό και απλό τρόπο ζωής που δεν προκαλεί φθόνο. Για αυτό πρέπει να αποφεύγεται η άσκοπη σπατάλη, αλλά και η φιλαργυρία ως ακραίες επιλογές. Η κυριαρχία του μέτρου πρέπει να είναι καθολική, καθώς το μέτρο είναι άριστο σε όλα.

Το «μέτρο» αυτό προσομοιάζει με την «υποκειμενική μεσότητα» του Αριστοτέλη, στην αποφυγή της έλλειψης και της υπερβολής («*Μην κάνεις άσκοπες δαπάνες, σαν κάποιος που αγνοεί το καλό, αλλά ούτε να είσαι φιλάργυρος*»). Εξάλλου, η διευκρίνιση ότι ως μέτρο θεωρείται αυτό που δεν καταπονεί τον άνθρωπο φαίνεται να προσεγγίζει τη θέση του Αριστοτέλη για το «υποκειμενικό μέσο». Επίσης, προτρέποντας στην καθαρή και άφθαρτη ζωή μέσω του εθισμού παραπέμπει στην κατάκτηση της αριστοτελικής αρετής διά του

έθους. Τέλος, ένα ακόμα στοιχείο της πυθαγόρειας σκέψης που προσεγγίζει την αριστοτελική αντίληψη για τον προσδιορισμό του υποκειμενικού μέσου είναι η κυριαρχία του λόγου, της εκτίμησης και κρίσης πριν την πράξη ως χαρακτηριστικό του σώφρονα («για να μην φανείς άφρων και γελοίος»).

[Ωστόσο, η αριστοτελική μεσότητα, συνδέεται με την τελείωση, την ολοκλήρωση του ανθρώπου –διάσταση που δεν προβάλλεται στο κείμενο του Πυθαγόρα –, ενώ, παράλληλα, έχει σαφώς κοινωνικό-πολιτικό χαρακτήρα, με την έννοια ότι επιδιώκεται και κατακτάται εντός και χάριν της κοινωνίας, της πολιτικής κοινότητας. Αντίθετα, ο Πυθαγόρας φαίνεται ότι υιοθετεί μια ατομική ηθική με κύριο στόχο την ευχαρίστηση και την προσωπική ωφέλεια]. [266 λέξεις].

B3. 1-ε, 2-α, 3-δ, 4-γ, 5-β

B4. 1-ε, 2-δ, 3-α, 5-β, 7-γ